

30.10. KLO 19.00
MUSIIKKITALO

RSO-FESTIVAALI
MAGNUS LINDBERG
JUURET

FABIO BIONDI
KAPELLIMESTARI

CAITLIN HULCUP
MEZZOSOPRAANO (ORFEUS)

HELENA JUNTUNEN
SOPRAANO (EURYDIKE)

TUULI LINDEBERG
SOPRAANO (AMOR)

HELSINGIN KAMARIKUORO
VALM. TATU ERKKILÄ

Christoph Willibald Gluck:
Orfeo ed Euridice

*Väliläika n. klo 20. Konsertti päättyy n. klo 21.
Suora lähetys Yle Radio 1:ssä ja Yle Areenassa.*

MUISTITHAN SULKEA MATKAPUHELIMESI!

Valokuvaaminen, videoiminen ja äänittäminen konsertin aikana kielletty.

MAGNUM OPUS:

”SE, MITÄ TEHDÄÄN TÄNÄÄN, EI OLE IRTI MENNEISYYDESTÄ”

Festivaalin viimeinen konsertti on saanut nimekseen Juuret. Mitä musiikilliset juuret merkitsevät sinulle?

On hienoa, että festivaalin puitteissa kuullaan yksi oopperakin. Olen itse musiikillisesti kaikkiruokainen, eikä musiikin tarvitse olla jotain tiettyä tyyliä kelvatakseni minulle. Gluck on hyvin mielenkiintoinen säveltäjä tästä näkökulmasta katsottuna. Moni nykysäveltäjä jotenkin arastelee puhua klassisista säveltäjistä. Itse en pelkää myöntää, että nämä mestarit ovat oikeasti vaikuttaneet minuun, ja olen antanut heidän vaikuttaa. Ei se, mitä tänään tehdään, ole irti menneisyydestä.

Kun olen koko elämäni joutunut nyky-musiikkia puolustamaan, olen huomannut seuraavan asian – tämä koskee erityisesti monimutkaisempaa musiikkia, kuten Stockhausenia. Jos hyppää Stockhausenin kyytiin äkkiseltään, tuntematta lainkaan sitä mitä on tehty häntä ennen 1900-luvulla, se on aivan käsittämätöntä. Mutta jos matkan varrelta laittaa Tšaikovskin jatkeeksi Schönbergiä ja Stravinskya, ei Stockhausen olekaan niin täysin toiselta planeetalta (vaikka hän itse väittikin olevansa Siriukselta!). Stockhausen viihtyi omista sfääreissään, mutta se oli hänelle eräänlainen imagoasia. Hän kieltäytyi ainakin julkisesti sijoittamasta itseään mihinkään historian jatkumoon. Sitten on sellaisia säveltäjiä kuin Xenakis, joka oli nerokas ja todella kiinnostava säveltäjä, mutta hän ei juurikaan tuntenut klassista musiikkia. Hänellä oli vaikeuksia lukea omien teostensa nuotteja!

Minulle on aina ollut tärkeää mahdollisimman laaja kentän hallinta. Samasta syystä olen mielelläni mukana tekemässä omaa musiikkiani aina kun se vain on mahdollista. Suosittelen sitä nuorillekin säveltäjille: menkää ja tehkää, soittakaa omia sävellyksiänne! Siinä oppii käytännön muusikkoutta, samalla tavoin kuin ennen vanhaan tehtaan johtaja aloitti tsupparina.

Millaisia ajatuksia itselläsi on oopperan säveltämisestä?

Olen pitkään ollut kiinnostunut musiikin dramaturgisista ulottuvuuksista ja oopperasta. Aika ei vain ole toistaiseksi osunut kohdalleen, eivätkä ajatukset ole konkretisoituneet. Viime vuosiin asti tuotannossani on ollut vain vähän vokaalimusiikkia. On osittain sattumaakin, että se on jäänyt minulle muita lajeja kaukaisemmaksi. Keväällä -81, kun opiskelin Paavo Heinisellä Sibelius-Akatemiassa, minulle tuli semmoinen olo, että halusin valmistua mahdollisimman pian. Niinpä sanoin Paavolle, että halusin tehdä kaikki loput opinnot pois ja saada diplomini kasaan. Paavo olisi toivonut, että olisin opiskellut vielä vuoden, jolloin olisimme keskittyneet vokaalimusiikkiin. Olen myös ajatellut, että jos Toimii-yhtyeessä aikanaan olisi ollut mukana laulaja, joka olisi tehnyt musiikkia samalla asenteella kuin me, se olisi ollut luonteva tie vokaalimusiikkiin pariin.

Kaikkien säveltäjien ei tarvitse tietenkään tehdä kaikkea, mutta silti ooppe-

ra on genre, jonka ehkä joskus haluaisin kirkkara. Oopperan mekanismi on mielenkiintoinen ja monitasoinen, ja se mahdollistaa paljon. Oopperoita säveltäneitä kollegoja seuraamalla olen myös huomannut, että oopperaksi ei voi säveltää

mitä tahansa tekstiä, vaan sen pitää olla juuri oikea. Tällä hetkellä se antaa vielä odottaa itseään.

haastattelu Lotta Emanuelsson

CHRISTOPH WILLIBALD GLUCK: ORFEO ED EURIDICE

4 Kun Christoph Willibald Gluck (1714-1787) ryhtyi oopperassaan *Orfeo ed Euridice* (1762) uudistamaan aikansa opera serian eli vakavan oopperan käytäntöjä, hän tiesi tunkeutuvansa villinä rehottavaan tiheikköön. Opera seriat olivat kivettyneet oman ylevyytensä monumenteiksi, juonet olivat rappeutuneet vaikeaselkoinen tapahtumien labyrinteiksi ja tekstin ymmärrettävyys oli uhrattu tähtilaulajien virtuoosinäytösten alttarilla. Jotain oli tehtävä.

Orfeota säveltäessään Gluck oli jo kokenut mestari ja säveltänyt kolmisenkymmentä oopperaa, ensimmäiseen opera serioita mutta myös useita koomisia oopperoita. Vaikka Orfeo avasi uuden sivun hänen tuotannossaan, hän sävelsi sen jälkehen jälleen useita perinteisiä oopperoita ennen kuin palasi reformioopperaan *Alcestessa* (1767) ja useissa myöhemmissä teoksissaan.

Orfeo ed Euridice sai ensiesityksensä Wienin Burgtheaterissa lokakuussa 1762 osana keisari Franz I:n nimipäiväjuhlia. Vuonna 1774 Gluck muokkasi oopperasta Pariisia varten ranskankielisen version *Orphée et Eurydice*, jossa hän laajensi teosta ja samalla osittain peräytyi aieman version reformioopperan ajatuksista. Tässä konsertissa kuullaan oopperan alkuperäinen Wienin-versio (Wiener

Fassung).

OOPPERAUUDISTUKSEN MONET KEINOT

Gluckin ja hänen libretistinsä Ranieri de' Calzabigin oopperauudistuksen keskeinen innoittaja oli venetsialaisen filosofin ja kirjailijan Francesco Algarottin vuonna 1755 julkaisema oopperaessee, jossa vaadittiin opera seriana palaamaan perusasioiden pariin ja alistamaan sen osatekiöt draaman palvelukseen. Myöhemmin, Alcesten esipuheessa, myös Gluck ja Calzabigi pukivat oman oopperareforminsa keinot selkeäsanaiseksi manifestiksi.

Monia uusista ihanteistaan Gluck ja Calzabigi toivat esiin jo *Orfeo ed Euridicessa*. He vähensivät tekstin toistoa aarian aikana ja luopuivat muodoltaan symmetrisistä (ABA) da capo -aarioista, koska ne olivat liian alttiita laulajien virtuoosinäytöksille. Lisäksi Gluck karsi tekstin ymmärrettävyyttä hämärtävää laululinjan melismaattisuutta eli yhden tekstitavun venyttämistä pitkiksi melodiakuluiksi. Ehkä tärkein draamaa ehyttävä ja sujuvoittava muutos oli kuitenkin se, että Gluck madalsi resitatiivin ja aarian välistä rajaa luopumalla cembalon säestämistä ns. secco-resitatiiveista ja korvasi ne orkesterisoitettujen säestämällä resitatiiveilla.

Gluckin ja Calzabigin aloittamien uudistusten ansiosta oopperasta tuli kenties vähemmän hämmästyttävää ja speaktaakkelimaista kuin aiemmin mutta vastavasti myös inhimillisesti koskettavampaa ja aidommin draaman ydintä toteuttavaa. Tästä alkoi tie, joka vei Mozartin ja Weberin kautta aina Wagnerin kokonaisu-
taideteoksen (Gesamtkunstwerk) ideaaliin saakka.

KOHTI "KAUNISTA YKSINKERTAISUUTTA"

Orfeo ed Euridice on nimetty "azione teat-
raleksi". Oopperan lajina se viittaa ly-
hyehköön, usein arvohenkilöiden juhli-
sa esitettävään teokseen, jossa solistien
määrää on riisuttu eikä kuoroa yleensä
ole mukana. Tyypillistä on myös juonira-
kenteeseen sisältyvä päähenkilön kamp-
pailu houkutusiksi ja vaikeuksia vastaan ja
hänen kasvunsa paremmaksi ihmiseksi.

Orfeo ed Euridice vastaa kohtuullisen
hyvin azione teatralen ihanteita. Pyrkimys
draamalliseen yksinkertaisuuteen näkyy
paitsi teoksen juonirakenteessa myös sen

ulkoisessa toteutuksessa. Solistirooleja
on vain kolme, joista Orfeon roolin Gluck
kirjoitti alun perin kastraatille (nykyisin
usein mezzosopraano), mutta myöhem-
mässä Pariisin-versiossa hän korvasi sen
korkealla tenorilla. Kaksi muuta solisti-
roolia *Amore* ja *Euridice* ovat sopraanoja.
Azione teatralen peruskaavasta sen sijaan
poikkeaa se, että mukana on myös kuoro.

Antiikin mytologiasta haettu aihe ku-
vastuu oopperan jalonkauniissa musiikis-
sa, jossa barokkinen koukeraisuus on kor-
vautunut klassisistisella tasasuhtaisuudella,
sellaisella "kauniilla yksinkertaisuudella",
josta Gluck puhui *Alcesten* esipuhees-
sa. Tunneasteikko on silti laaja ja ulottuu
Orfeuksen pohjattoman surun tunteista
raivottarien hurjuuteen. Resitatiivien, aa-
rioiden ja kuorojen raja tuntuu usein lähes
liukuvalta, ja aarioiden painopiste on vir-
tuoosisten kuvioiden sijasta sulavalinjai-
sessa, tekstin ja vaihtelevien tunnetilojen
ydintä ilmentävässä melodiikassa.

Kimmo Korhonen

SYNOPSIS

I NÄYTÖS

1. kohtaus: Orfeus on sypressilehdossa
Eurydiken haudalla ja suree nuorten pai-
menten ja nymfien kanssa rakastettunsa
kuolemaa. Hän päättää yrittää pelastaa
Eurydiken takaisin elävien joukkoon.

2. kohtaus: Amor tulee paikalle ja ker-
too, että Zeus tuntee sääliä Orfeuksen
kärsimystä kohtaan ja antaa tämän hakea
Eurydiken Manalasta, kunhan hän ei kat-
so rakastettuaan kertaakaan ennen kuin
he ovat päässeet takaisin maan pinnalle.
Hän ei myöskään saa selittää *Eurydikelle*

käyttäytymistään.

II NÄYTÖS

1. kohtaus: Orfeus on ylittänyt *Kokytos-*
joen ja on Manalan porteilla, mutta kuol-
leiden valtakuntaa asuttavat raivottaret
eivät halua päästää häntä sisään. Orfeus
ottaa lyyransa, jota orkesterissa edustaa
harppu, ja onnistuu laulullaan ja soitol-
laan vähitellen taivuttelemaan raivotta-
ret puolelleen.

2. kohtaus: Orfeus on päässyt *Elysiiniin*,
autuaitten sielujen kentille, ja ihailee it-

seään ympäröivää kauneutta. Autuaat sielut vievät Orfeuksen Eurydiken luokse, ja rakastavaiset valmistautuvat palaamaan elävien valtakuntaan.

III NÄYTÖS

1. kohtaus: Orfeus ja Eurydike ovat synkässä luolassa Manalassa. Eurydike alkaa epäillä Orfeuksen rakkautta, koska tämä ei ole suostunut edes katsomaan häneen, ja epäilee Orfeusta kauheasta salaisuudesta eikä halua enää palata elävien maailmaan. Orfeus ei voi vakuuttaa Eurydikeä rakkaudestaan, mutta lopulta hän ei enää kestä Eurydiken tuskaa ja rikkoo Zeuksen

asettamaa määräystä kääntämällä katseensa Eurydikeen, joka kuolee hänen käsisivarsilleen. Orfeus valittaa kohtaloaan ja toteaa, että elämä ei ole enää elämisen arvoista ilman Eurydikeä.

2. kohtaus: Amor ilmestyy paikalle ja estää Orfeusta surmaamasta itseään. Orfeuksen rakkauden syvyys koskettaa Amoria niin väkevästi, että hän päättää herättää Eurydiken jälleen henkiin.

3. kohtaus: Amorin tempelissä kuullaan lyhyen orkesterijohdannon jälkeen neliosainen balettikohtaus. Orfeus ja Eurydike saavat toisensa, ja kaikki ylistävät rakkauden jumalan voimaa.

FABIO BIONDI

6

Viulisti ja kapellimestari Fabio Biondi tunnetaan kansainvälisesti etenkin perustamansa Europa Galante -yhtyeen johtajana, mutta hän vierailee usein barokkiyhtyeiden ja sinfoniaorkesteriiden viulistina ja kapellimestarina. Biondi esiintyy myös kamarimuusikkona; hän on levyttänyt italialaisen barokin lisäksi

Telemannia, Leclairia ja äskettäin myös Paganinin sonaatteja viululle ja kitaralle.

Fabio Biondi tunnetaan myös aktiivisena oopperakapellimestarina, jonka ohjelmisto sisältää klassismin, bel canto -kauden sekä Verdin varhaisia oopperoita. Hän on levyttänyt myöhemmästä ohjelmistostaan Bellinin *Capuleti ed i Montecchin* sekä Verdin *Macbethin*.

CAITLIN HULCUP

Australialainen mezzosopraano Caitlin Hulcup on noussut viime vuosina oopperalaulajien eturiviin. Hän on vieraillut solistina mm. Lontoon Covent Gardenissa, Berliinin Staatsoperissa, Moskovan Bolšoiissa sekä Brysselin La Monnaïassa.

Muusikonuransa viulistina aloittanut Hulcup esiintyi vuosituhannen alussa laulajana kotimaassaan, kunnes esiintymiset 2007 lyhyellä varoitusajalla Händelin Ariodantessa Lontoossa ja Madridissa

avasivat ovet kansainvälisille oopperanäyttämöille. Jo kaksi vuotta myöhemmin hän debytoi Lontoon Covent Gardenissa.

Hulcupin ohjelmisto ulottuu Händelistä Mozartin ja Rossinin kautta Richard Straussin teoksiin. Barokin ja klassismin kauden rooleja Hulcup on tehnyt produktionissa, joita ovat johtaneet vanhan musiikin specialistit kuten René Jacobs, William Christie ja Alan Curtis.

Hulcup esiintyy aktiivisesti myös orato-

rio-, konsertti- ja lied-laulajana sekä opettajana; hän on Lontoon Royal Academy of Musicin professori.

HELENA JUNTUNEN

Sopraano Helena Juntunen on yksi tämän hetken säteilevimmistä suomalaisista laulajista. Hänen varhaista uraansa siivittivät voitot kotimaisissa laulukilpailuissa. Juntunen oli esiintynyt Kansallisoopperassa jo vuodesta 1999 lähtien, mutta lopulliseksi läpimurroksi muodostui Margueriten rooli Gounod'n *Faustissa* Savonlinnan Oopperajuhlilla 2002. Sitä seurasivat debyytit mm. New Yorkin Carnegie Hallissa, Genovassa, Antwerpenissä ja Dresdenissä.

Viime vuosina Juntunen on laulanut oopperasolistina eri puolilla Eurooppaa. Hänen keskeisiin rooleihinsa kuuluu *Taikaheilun* Pamina, jonka hän on laulanut mm. Aix-en-Provencessä, Brysselin

La Monnaissa, Theater an der Wienissä ja Dresdenin Semper-oopperassa.

Juntunen tunnetaan laajasta ohjelmistostaan, johon kuuluu klassikkojen lisäksi paljon nykymusiikkiteoksia, osa niistä hänelle kirjoitettuja. Hänen laulamiaan oopperakantaesityksiä ovat mm. *Anna Liisa* (Puumala), *Puhdistus* (Reinvere), *Riddaren och draken* ja *Eerik XIV* (Heiniö), *Rasputin* (Rautavaara), *Höstsonaten* (Fagerlund) ja *Sillanpää* (Pohjola).

Juntunen esiintyy aktiivisesti myös konserttilaulajana ohjelmistossaan mm. Sibeliuksen *Luonnotar*, Unsuk Chinin *snagS&Snarls*, Straussin *Vier letzte Lieder* sekä Szymanowskin *Stabat mater*.

7

TUULI LINDEBERG

Sopraano Tuuli Lindeberg on Suomen hienoimpia barokin ja uuden musiikin esittäjiä. Hän tekee säännöllisesti yhteistyötä Suomen parhaiden kamariorkesterien ja kamariyhtyeiden kanssa ja on esiintynyt mm. monilla klassisen musiikin festivaaleilla eri puolilla Eurooppaa.

Lindeberg debytoi Suomen Kansallisoopperassa 2008. Hänen viimeaikaisia oopperarolejaan ovat olleet mm. "E" (Nuorvala: *Flash Flash*) ja Nainen (Kilpiö: *Mustan veden yli*) sekä vokaalivartetin sopraano Saariahon oopperassa *Only the Sound Remains*. Lindebergin ohjelmistoon sisältyy keskeisten kuo-

ro-orkesteriteosten, liedin ja barokkiajan kamarimusiikin lisäksi suomalaisten nyky-säveltäjien kantaesityksiä.

Tuuli Lindeberg opiskeli Sibelius-Akatemiassa ensin mm. pianonsoittoa ja kuoronjohtoa, mutta keskittyi sitten lauluun valmistuen 2002. Hän työskentelee barokkimusiikin ja laulun opettajana Sibelius-Akatemiassa sekä Viron musiikki- ja teatteriakatemiassa Tallinnassa.

HELSINGIN KAMARIKUORO

Helsingin kamarikuoro (HKK) aloitti toimintansa vuonna 1962 Radion kamarikuorona ja otti uuden nimen käyttöön vuonna 2005. Helsingin kamarikuoro on yhä Suomen ainoa ammattilaulajista koostuva kamarikuoro. Kuoro esittää ohjelmistoa laaja-alaisesti renessanssista nykypäivän musiikkiin, ja tunnetaan erityisesti nykymusiikin esittäjänä. Viime vuosina Helsingin kamarikuoro on esiintynyt ahkerasti eri puolilla

Eurooppaa sekä Yhdysvalloissa. Tuorein levytys on Einojuhani Rautavaaran *Vigilia* (BIS, 2019).

Vuodesta 2007 Helsingin kamarikuoron taiteellisenä johtajana toimii Nils Schweckendiek, ja vierailijoita ovat olleet mm. Andrew Parrott, Kaspars Putniņš ja James Wood. Tällä kertaa kuoromestarina on mm. itse perustamaansa *Somnium Ensemble* -kuoroa johtava kuoronjohtaja-pianisti Tatu Erkkilä.

RADION SINFONIAORKESTERI

8 Radion sinfoniaorkesteri (RSO) on Yleisradion orkesteri, jonka tehtävänä on tuottaa ja edistää suomalaista musiikkikulttuuria. Orkesterin ylikapellimestari on Hannu Lintu.

Radio-orkesteri perustettiin vuonna 1927 kymmenen muusikon voimin. Sinfoniaorkesterin mittoihin se kasvoi 1960-luvulla. RSO:n ylikapellimestareita ovat olleet Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste ja Sakari Oramo. Hannun Linnun kauden päätyttyä keväällä 2021 ylikapellimestarina aloittaa Nicholas Collon.

Suurten klassis-romanttisten mestarteosten ohella RSO:n ohjelmisto sisältää runsaasti nykymusiikkia ja orkesteri kantaesittää vuosittain useita Yleisradion tilausteoksia. RSO:n tehtäviin kuuluu myös koko suomalaisen orkesterimusiikin taltioiminen kantanauhoille Yleisradion arkistoon. Kaudella 2019–2020 orkesteri kantaesittää neljä Yleisradion tilaamaa teosta. Lisäksi ohjelmassa on Yleisradion ja Helsingin juhlatuotanto-

to, Schumannin *Kohtauksia Goethen Faustista*. Erityisaseman saavat myös Dmitri Šostakovitšin keskikauden sinfoniat ja konsertot. Toista kertaa järjestetävällä RSO-festivaalilla kuullaan Magnus Lindbergin uutuuksia ja suurteoksia. Kapellimestarivieraiksi saapuvat mm. Esa-Pekka Salonen, Herbert Blomstedt, Jukka-Pekka Saraste ja Sakari Oramo ja solisteina debytoi joukko kotimaisia nuoria.

RSO on levyttänyt mm. Mahlerin, Bartókin, Sibeliuksen, Hakolan, Lindbergin, Saariahon, Sallisen, Kaipaisen ja Kokkosen teoksia. Orkesteri on saanut levytyksistään Gramophonin kahdesti - Lindbergin klarinettikonserton levytyksestä 2006 sekä Bartókin viulukonserttojen levytyksestä 2018. Muita tunnustuksia ovat mm. BBC Music Magazine Award, Académie Charles Cros ja MIDEM Classical Award. Sibeliuksen sävelrunoja ja lauluja sisältävä levy paljettiin International Classical Music -palkinnolla (ICMA) 2018. Kotimaisen EMMA-palkinnon RSO on saanut 2016 ja 2019.

RSO konsertoi säännöllisesti ympäri maailmaa. Kaudella 2019–2020 orkesteri tekee Hannu Linnun johdolla kiertueet Keski-Eurooppaan ja Japaniin.

RSO:n konsertit lähetetään suorina lähetyksinä Yle Areenassa ja Yle Radio 1:ssä sekä taltiointeina Yle Teemalla ja Yle TV1:ssä.